

А.Є. Данкевич, д.е.н., с.н.с., проф.
Житомирський державний технологічний університет

Аналіз інвестиційного потенціалу підприємств аграрного сектору економіки

Розглянуто та визначено особливості інвестиційного потенціалу земель аграрного сектору економіки України. Досліджено основні позитиви які сприяють розвитку інвестування підприємств сільськогосподарського призначення. Встановлені причини що стримують інвестування в сільське господарство. Зроблено акцент на тому, що при використанні земельних ресурсів потрібно враховувати поточну специфіку середовища в аграрному секторі економіки. У процесі дослідження виділено фактори, що формують специфіку розвитку орендних земельних відносин. Наголошено, що важливою характеристикою орендних земельних відносин є їх соціально-економічна спрямованість. Доведено, що обов'язковою умовою договору оренди має стати характеристика якісного стану земельної ділянки.

У аграрному секторі економіки формувалась понад третина усього національного доходу країни. Зокрема, 70% загального обсягу роздрібного товарообороту, третина основних виробничих фондів, працювала четверта частина населення, зайнятого в економіці України. За даними ООН, потенціал українських земель дозволяє забезпечувати продуктами харчування близько 100 млн. осіб. Досягти цього та відродити даний рівень за сучасних умов господарювання можна за рахунок впровадження принципово нових підходів до організації сільськогосподарського виробництва.

Ключові слова: аналіз; інвестиційний потенціал; підприємства аграрного сектору; сільськогосподарські землі; інвестиції; інвестиційний потенціал; оренда земель.

Вступ. Зростання економіки України вимагає від сучасних сільськогосподарських господарюючих структур розширення виробництва, оновлення техніки та технології, закупівлі нового обладнання, трансформації виробничих процесів, інноваційної активності, покращення якості та конкурентоспроможності продукції.

Для вирішення цих проблем і розширення напрямків своєї діяльності суб'єкти господарювання потребують значних інвестиційних ресурсів. Таким чином, розвиток підприємства знаходиться у функціональній залежності від рівня використання його інвестиційного потенціалу. Крім того, ефективність діяльності підприємств, їх прибутковість і фінансова стійкість впливають на формування інвестиційного потенціалу підприємства. У зв'язку з цим постає комплекс проблемних питань, пов'язаних із визначенням оптимального обсягу і пріоритетних варіантів використання інвестиційного потенціалу, зростанням інноваційної активності підприємств та визначенням стратегічних напрямів його розвитку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У вітчизняній і зарубіжній економічній літературі приділено достатньо уваги стану використання земельних ресурсів. Грунтовні дослідження здійснили у своїх працях Л.І. Абалкін, Д.П. Богиня, В.Г. Бодров, В.Є. Данкевич М.П. Вітковський, А.С. Гальчинський, В.К. Збарський, О.В. Крисальний, Ю.Я. Лузан, І.І. Лукінов, В.М. Малес, Б.Я. Панасюк, О.М. Онищенко, П.Т. Саблук та ін. Дослідження цих авторів зробили значний внесок у розробку зазначеної тематики.

Формування ринкової економіки в Україні потребує нової стратегії мобілізації фінансових ресурсів галузей економіки для їх самостійного і незалежного розвитку. Насамперед, це стосується аграрного сектору економіки, тому дослідження, присвячені пошуку джерел інвестування для здійснення успішної діяльності аграрних підприємств, на сьогодні є надзвичайно актуальні. Зокрема, не викликає сумніву потреба наукових досліджень у сфері залучення інвестицій у орендовані землі аграрних підприємств, що і спричинило вибір теми статті.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз інвестиційного потенціалу підприємств та визначення специфіки умов використання орендованих земель у аграрному секторі економіки.

Викладення основного матеріалу. За даними Держкомстату протягом 1992–2016 рр. сільське господарство України зазнало значних структурних змін: роздержавлено землі колективних сільськогосподарських підприємств та передано їх у власність селян, створено нові агроформування ринкового спрямування на засадах приватної власності на землю й майно та запроваджено орендні земельні відносини.

За умов трансформативної економіки та пристосування сільського господарства до умов ринку, створення організаційно-правових форм суб'єктів господарювання відбувалось у складних умовах. Це

було зумовлено за умов порушення економічних зв'язків, значний диспаритет цін між реалізованою сільськогосподарською продукцією та матеріально-технічними ресурсами промислового походження, відсутністю самодостатньої кредитної системи та ліквідацією системи зональних цін і дотацій, що діяли за часів планової економіки. На разі, основним виробником продукції сільського господарства стали господарства населення (75 %), сільськогосподарські (21 %) та фермерські (4 %). Більш наглядно основних виробників сільгосппродукції розглянемо на рисунку 1.

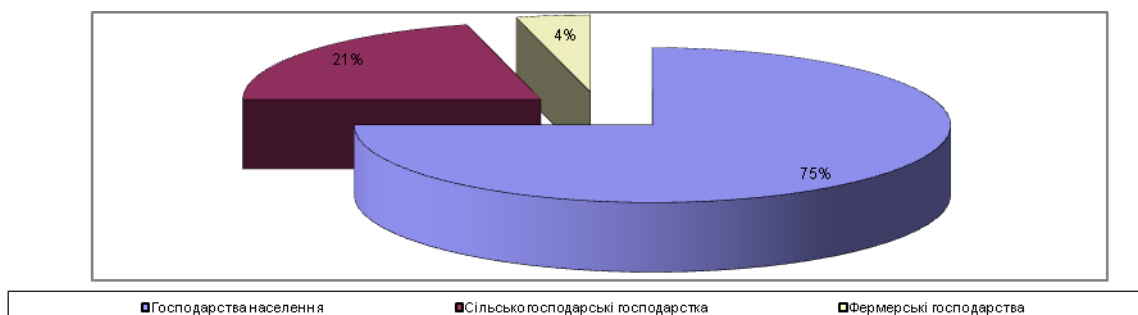

Рис. 1. Основні виробники сільськогосподарської продукції

Зокрема, за даних умов господарювання реально деградували поодинокі галузі економічної діяльності, зокрема льонарство, хмелярство, картоплярство, овочівництво. Даний процес призвів до пошуку шонайкращих, для часткових регіонів, форм приватних агроформувань розвертається і нині. Одним із методів вирішення даної проблеми є застосування на підприємствах сільськогосподарського виробництва ефективної інвестиційної політики, що допоможе вітчизняним підприємствам агробізнесу подолати незгоди, розширити межі виробництва та бути безбитковими.

Водночас, кругообіг інвестицій в сільському господарстві розпочинається із акумуляції та нагромадження інвестиційних ресурсів. У період спадів економіки основні інвестиційні витрати лягають на власні джерела підприємницьких структур. Нестабільність економічного середовища і високі темпи зростання інфляції негативно позначаються на галузях економіки із сезонним характером виробництва і тривалим виробничим циклом, якими є підприємства агробізнесу. Кризові явища дестабілізують ресурсну базу інвестування підприємств. У цих умовах складно формувати можливості фінансування інвестицій за рахунок внутрішніх джерел інвестування.

Інвестиції являють собою соціально-економічну категорію, що виражає відносини між юридичними, фізичними особами та державою в процесі вкладення активів у здійснення розширеного відтворення суб'єктів господарювання з метою майбутнього отримання прибутку, то інвестиційний потенціал земель аграрних підприємств можна розцінювати як можливість отримання максимального доходу у поточному періоді та в довгостроковій перспективі від здійснення капіталовкладень у землю з метою підвищення її родючості та забезпечення сталого та ефективного землекористування [1].

Водночас, залучення нових вигідних інвестицій спонукатиме до ряду позитивів, що сприятимуть розвитку сільськогосподарських підприємницьких структур (рис. 2).

За дослідженнями багатьох науковців передумовами збільшення інвестування в сільське господарство є наступні:

- потенціал українських чорноземів, який дозволяє збирати не менше 60–70 млн тонн зерна на рік [7];
- світова криза продовольства, зумовлена збільшенням населення планети і ростом обсягів виробництва біопалива, призвела до небувалого росту цін на продукти харчування в світі;
- прибутковість сільського господарства [8];
- незабезпечений внутрішній попит, великий потенціал внутрішнього споживання [11];
- можливість швидко організувати великотоварне виробництво і відносно не висока ціна просування товару на ринок;
- реалізація конкурентних переваг України – при порівняно невеликих вкладеннях у найближчі три–п'ять років є значні резерви підвищення урожайності сільськогосподарських культур за рахунок використання інноваційних технологій [2];
- зростання вартості сільськогосподарських земель, яке слід чекати після зняття мораторію [2];
- відносно невеликі прями витрати в розрахунку на один гектар земель в обробітку.

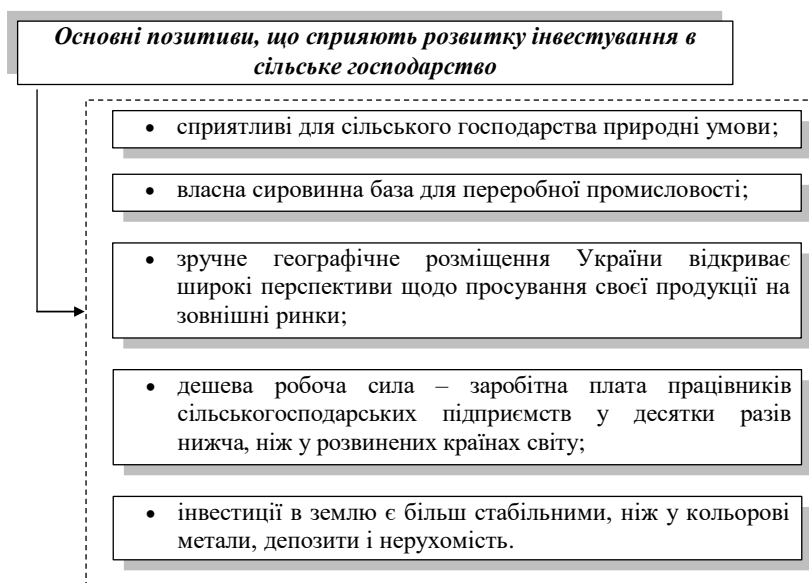

Рис. 2. Основні позитиви, що сприяють розвитку інвестування в сільське господарство.

Зокрема, жорсткі умови конкурентної боротьби на ринках сільськогосподарської продукції, відсутність дієвих механізмів захисту вітчизняного товаровиробника, заповнення вітчизняного ринку імпортованими продуктами харчування, значний диспаритет цін, відсутність розвиненої інфраструктури аграрного ринку – реалії, в яких працюють аграрії. Затяжний характер реформ та неврегульованість відносин власності протягом тривалого часу спричинили руйнування майнових комплексів та занепаду економіки сільськогосподарських підприємств, що поставило товаровиробників перед вибором: або вирощувати конкурентоспроможні культури (соляшник, ріпак, кукурудзу) або збанкрутувати. Майже 60% сільськогосподарських підприємств протягом 1995–1999 років були збитковими. За цих умов розпочалися процеси розширення розмірів підприємств, які зуміли задовольнити потреби ринку споживачів. Сформувались вертикально-інтегровані підприємства, які зуміли поряд з виробництвом налагодити переробку, транспортування, зберігання та збут продукції.

Зручна кон'юнктура ринку та зростання ефективності сільськогосподарського виробництва випрокували умови для посилення процесів глобалізації у сільському господарстві. Створення агрохолдингів стало своєрідною відповіддю аграрної економіки України вимогам ринку. У 2000–2015 роках проглядатимуться тенденції до укрупнення щойно створених підприємств, збільшення їх площі та поступового нарощення виробничих потужностей. Цей процес відбувається еволюційним шляхом і не має широкого інформаційного розголосу.

При використанні земельних ресурсів потрібно враховувати поточну специфіку економічного середовища сформованого в аграрному секторі економіки (рис. 3).

На разі, існує також і ряд загальноновизнаних причин, що стримують інвестування в сільське господарство, а саме: невизначеність перспектив вітчизняного ринку землі; невирішеність земельних спорів; недосконала законодавча база; нестабільна аграрна політика; необґрунтоване втручання влади в бізнес; відсутність стратегії розвитку агропромислового комплексу на перспективу; надмірна зарегульованість бізнесу – необхідність отримання великої кількості ліцензій, сертифікатів і дозволів [5; 6].

Розвиток аграрного сектора економіки ускладнює неврегульованість питань у сфері земельних відносин, землекористування, землеустрою і охорони земель. Найгострішими та невирішеними в повній мірі питаннями у цій сфері є: неефективність державного регулювання земельними ресурсами, посилення корупції, відсутність ефективного перспективного планування, відсутність ефективних моделей сільськогосподарського землекористування, що призводить до виникнення своєрідних латифундій переважно з іноземними інвестиціями. Важливо також, при цьому захистити національні інтереси держави та не допустити нецільового використання земель сільськогосподарського призначення.

На етапі щодо розвитку земельних відносин найбільш врегульованими у правовому відношенні є орендні земельні відносини, які, на нашу думку, мають стати одним з головних напрямів формування ринку земель агробізнесу. Механізм оренди землі дозволяє суб'єктам господарювання бути впевненими в завтрашньому дні. У світовій практиці орендні земельні відносини підтвердили свою дієвість як ефективний механізм, що дозволяє власнику отримувати стабільну орендну плату, а орендарю економити кошти, витрачаючи їх не на купівлю землі, а в модернізацію виробництва.

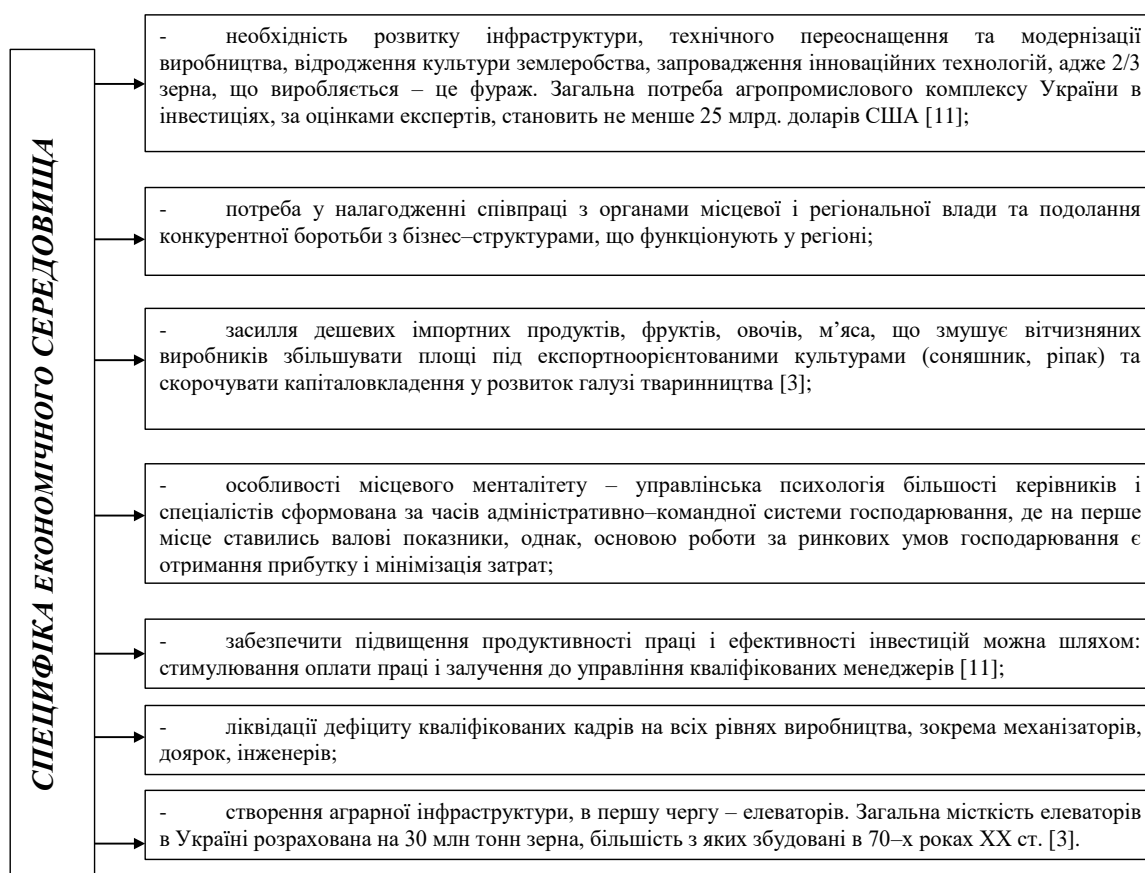

Рис. 3. Поточна специфіка економічного середовища сформованого в аграрному секторі економіки

Водночас, у процесі дослідження виділено фактори, що формують специфіку розвитку орендних земельних відносин. Умовно їх можна поділити на три групи:

1) природні; 2) організаційні; 3) економічні.

Природні – викликані якісними властивостями ґрунтів і специфікою природних умов регіону. Організаційні – пов'язані із затижним характером перехідного періоду, за якого «було знехтуване значення землі як ресурсу територіального розвитку продуктивних сил та базисного компоненту довкілля» [9]. Як наслідок відбулося формування середовища в якому «селяни опинилися в умовах неспроможності обробити та економічно ефективно використати свою власність» [10], а орендарі отримали можливість максимізувати прибуток через механізми концентрації земель та впровадження інновацій у виробництво. Значною мірою цьому сприяє корупція та відсутність дієвих механізмів державного та громадського моніторингу за формуванням орендних земельних відносин й належного контролю за раціональним використанням земель. Економічні – недооцінка вартості оренди землі, відсутність економічних важелів підтримки вітчизняного дрібного та середнього товаровиробника (цінової, протекціоністської, кредитної, дотаційної політики, інвестицій у інфраструктурні проекти). За таких умов вижити зможуть лише великі компанії. Мотивуючим фактором для агрохолдингів в 2010–2014 роках була можливість взяти землю в оренду за 20–40 \$/га та переуступити її на внутрішньому ринку за 100–450 \$/га або продати акції компанії за 1000–1500 \$/га [12; 13].

Тому, ми вважаємо, що ефективне зростання підприємств аграрного сектора економіки вимагає підвищення результативності застосовування ринкових інструментів, узгодженого формування відповідних економічних, організаційних та інституціональних структур, ключовою ціллю яких є інтеграція всіх названих складових у загальний відтворювальний контур нового укладу [14].

Державна політика з питань ефективного використання земель сільськогосподарського призначення, має бути спрямована на встановлення законодавчої норми штрафних санкцій за невикористання земель. Корисним при цьому є історичний досвід Стародавнього Вавилону, зокрема, дослідження законів Хаммурапі, згідно яких, у разі не обробітку поля протягом року – закон змушував орендаря сплатити власнику орендну плату на рівні 33–50% від урожаю та провести основний обробіток на цьому полі.

Важливо також, при наданні характеристики орендним земельним відносинам враховувати їх соціально-економічну спрямованість. У результаті монополізації земель у селян і місцевих бюджетів з'явилося нове джерело доходів у вигляді орендної плати. У структурі доходів домогосподарств незначну частину всього 2 % займає орендна плата. Дохід сільських рад менше 5 %. Однією з основних причин недоотримання місцевими бюджетами додаткових коштів є реєстрація орендарів за місцем реєстрації суб'єкта господарювання, а це в переважній більшості не місцеві ради, а обласні центри.

Наступний поштовх до ефективного розвитку орендних земельних відносин має бути спрямований на захист прав орендодавців. Як показують результати соціологічних опитувань непоінформованість населення відносно своїх прав є однією із основних причин невиконання орендарями договірних зобов'язань та нав'язування своїх правил гри. У зв'язку з цим, необхідно активізувати роботу центрів юридичної допомоги та консалтингових служб, створювати спілки власників земельних паїв, як суб'єкта ринку, права оренди землі. З метою усунення таких негативних явищ як: завищення цін на реалізовану в рахунок орендної плати продукцію, надані послуги, неврахування індексації нормативної грошової оцінки земель.

На разі, важливою ланкою сприятливих орендних відносин в даний час, є регулярне проведення спостережень за якістю ґрунтів орендованих земель за допомогою агрохімічного обстеження, яке має проводитись, як правило на початку і по закінченню терміну оренди. Характеристика якісного стану земельної ділянки має стати обов'язковою умовою щодо договору оренди. Актуальність даної проблеми обумовлена штучним зменшенням культур у сівозмінах та переходом аграріїв на монокультури і орієнтацією тільки на рослинництво. Це дозволить достовірно визначити стан використання земель, підвищити відповідальність сторін за ефективне їх використання, передбачити відповідні компенсації. Проте, як показує дослідження, такі обстеження в даний час не проводяться, а норми законів та указів стосовно паспортизації здебільшого мають декларативний характер.

Для удосконалення орендних земельних відносин основну увагу слід зосередити на:

- налагодженні ефективного державного та громадського моніторингу за реалізацією громадянами їх прав власності та виконанні господарюючими суб'єктами договірних зобов'язань;
- всебічному захисті й гарантуванні прав селян-орендодавців шляхом покращання їх правової обізнаності, застосуванні дійових механізмів відповідальності за недотримання орендарями умов договорів оренди;
- підвищенні розміру орендних платежів через тісну співпрацю між власниками, органами місцевого самоврядування й орендарями шляхом створення спеціальної комісії, яка буде присутня як при передачі в оренду земельної ділянки, так і при прийомі її від орендаря після закінчення строку оренди;
- збільшенні надходжень до місцевих бюджетів за рахунок передачі невитребуваних паїв у розпорядження місцевих громад, реєстрації орендаря за місцем виробничої діяльності або в іншому випадку законодавчо врегулювати запровадження додаткового податку на майно в розмірі 0,5–1 % від вартості активів агрохолдингу на даній території;
- розгляді можливості диференціації взаємовідносин з орендарями на прикладі зарубіжного досвіду, де існують різні способи взаємовідносин між власниками та орендарями: оренда на основі трудової участі; для ведення тваринництва; на основі пайової участі в урожаї; на основі участі у чистому доході;
- подальшому ефективному розвитку агровиробництва, що потребує значних коштів у вигляді середньо- та довгострокових кредитів. Одним із шляхів їх отримання є запровадження механізму застави права оренди землі. Об'єктом застави може бути право оренди, яке належить орендареві згідно з договором оренди і яке в даний час широко використовується при переуступці корпоративних прав;
- формуванні нової та удосконаленні існуючої бази земельного законодавства.

Висновок. Для реалізації конкурентних переваг аграрного сектору економіки необхідна конструктивна аграрна політика, яка за умов ринкової економіки повинна стати пріоритетом у системі економічних перетворень. В першу чергу це стосується розробки стратегії розвитку сільського господарства, удосконалення земельного законодавства та врегулювання відносин власності, кредитування розвитку інфраструктури аграрного ринку та захист вітчизняного товаровиробника, в тому числі шляхом обмеження імпорту та удосконалення ефективної інвестиційної політики. Вирішення даних питань сприятиме розвитку інвестиційного потенціалу сільськогосподарських підприємств та до удосконалення орендних земельних відносин.

Список використаної літератури:

1. *Гарасим П.М.* Ринок земель сільськогосподарського призначення: перспективи розвитку : монографія / *П.М. Гарасим, О.Д. Гнаткович, С.Д. Смолінська.* – Львів, 2008. – 184 с.
2. *Голубева А.* Земля деньгами полниться / *А.Голубева* // Агрохолдинг «Мрія» оцінили в \$450,5 млн. – Комерсант Україна. – № 103 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kommersant.ru/doc/904552>.

3. Без денег плохо, с деньгами – тоже. Почему наш аграрный сектор не развивается должным образом? // Экономика: интернет газета [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.economica.com.ua/agro/article/115908.html>.
4. Данкевич А.С. Особливості земельних відносин в умовах концентрації землекористувань / А.С. Данкевич // Землеустрій і кадастр. – 2011. – № 2. – С. 34–39.
5. Данкевич А.С. Передумови та основні принципи розвитку агрохолдингів / А.С. Данкевич // Економіка АПК. – 2011. – № 5. – С. 139–147.
6. Данкевич А.С. Особливості функціонування холдингів в аграрному секторі економіки / А.С. Данкевич // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету. Серія : Економічні науки ; за ред. М.В. Кропивка. – Мелітополь : Вид-во Мелітопольська типографія «Люкс», 2013. – № 2 (22), Т. 5. – С. 82–92.
7. Кравчук К. Неподнятая целина. Единицы заработают на черноземе миллиарды гривен / К.Кравчук, А.Турпак [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://archive.kontrakty.ua/gc/2008/38/31-nepidnyata-cilina.html>.
8. Малік М.І. Основи аграрного підприємництва / М.І. Малік. – К. : ІАЕ, 2000. – 582 с.
9. Мартин А.Г. Стан земельних відносин як стримуючий фактор розвитку продуктивних сил України / А.Г. Мартин, Т.О. Євсюков // Матеріали міжнародної наукової конференції (м. Київ, 20 березня 2009 р.) : у 3-х ч. / РВПС України НАН України. – К. : РВПС України НАН України. – 2009. – Ч. 3. – С. 289–292.
10. Механізми управління земельними відносинами в контексті забезпечення сталого розвитку / Ш.І. Ібатуллін, О.В. Степенко, О.В. Сакаль та ін. – К. : Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України», 2012. – 52 с.
11. Верницький Н. Инвестиционный климат аграрного сектора Украины / Н.Верницький // Діловий путівник Німеччина – Україна. – 2-ге вид. – Gmbh – Berlin : Wegweiser, 2008.
12. Розвиток аграрних холдингових формувань та заходи з посилення соціальної спрямованості їхньої діяльності / Ю.О. Лупенко, М.Ф. Кропивко, М.І. Малік та ін. ; за ред. М.Ф. Кропивка. – К. : ННЦ «Інститут аграрної економіки», 2013. – 50 с.
13. Стецюк П.А. Передумови та можливості розвитку інтегрованих формувань: фінансовий аспект / П.А. Стецюк [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kommersant.ua/doc.html?docId=1094560/>.
14. Валінкевич Н.В. Концептуальні основи впровадження економічної модернізації підприємств у ринкових умовах господарювання / Н.В. Валінкевич // Економічний часопис–XXI. – 2013. – № 3–4 (1). – С. 61–63.

References:

1. Garasym, P.M., Gnatkovych, O.D. and Smolins'ka, S.D. (2008), *Rynok zemel' sil'skogospodars'kogo pryznachennja: perspektivu rozvytku*, monografija, L'viv, 184 p.
2. Golubeva, A., «Zemlja den'gami polnitsja», *Agroholding «Mrija» ocenili v \$450,5 mln.*, *Kommersant Ukraina*, No. 103, available at: <http://www.kommersant.ru/doc/904552>
3. «Bez deneg ploho, s den'gami – tozhe. Pochemu nash agrarnyj sektor ne razvivaetsja dolzhnym obrazom?», *Jekonomika: internet gazeta*, available at: <http://www.economica.com.ua/agro/article/115908.html>
4. Dankevych, A.Je. (2011), «Osoblyvosti rozvytku zemel'nyh vidnosyn v umovah koncentracii zemlekorystuvan'», *Zemleustrij i kadastr*, No. 2, pp. 34–39.
5. Dankevych, A.Je. (2011), «Peredumovy ta osnovni pryncypy rozvytku agroholdyngiv», *Ekonomika APK*, No. 5, pp. 139–147.
6. Dankevych, A.Je. (2013), «Osoblyvosti funkcionuvannja holdyngiv v agarnomu sektori ekonomiky», *Zbirnyk naukovykh prac' Tavrijs'kogo derzhavnogo agrotehnologichnogo universytetu*, Serija *Ekonomichni nauky*, in Kropyvko, M.V. (ed.), No. 2 (22), Vol. 5, Vyd-vo Melitopol's'ka typografija «Ljuks», Melitopol', pp. 82–92.
7. Kravchuk, K. and Turpak, A., *Nepodnjataja celina. Edinicy zarobotajut na chernozeme milliardy griven*, available at: <http://archive.kontrakty.ua/gc/2008/38/31-nepidnyata-cilina.html>
8. Malik, M.J. (2000), *Osnovy agrarnogo pidpryjemstva*, IAE, 582 p.
9. Martyn, A.G. and Jevsjukov, T.O. (2009), «Stan zemel'nyh vidnosyn jak strymujuchyj faktor rozvytku produktyvnyh syl Ukrai'ny», *Materialy mizhnarodnoi' naukovoii konferencii'*, vid 20 bereznja, in 3rd parts, Part 3, RVPS Ukrai'ny NAN Ukrai'ny, Kyi'v, pp. 289–292.
10. Ibatullin, Sh.I., Stepenko, O.V., Sakal', O.V. and others (2012), *Mehanizmy upravlinnja zemel'nyh vidnosynamy v konteksti zabezpechennja stalogo rozvytku*, Derzhavna ustanova «Instytut ekonomiky pryrodokorystuvannja ta stalogo rozvytku Nacional'noi' akademii' nauk Ukrai'ny», Kyi'v, 52 p.
11. Vernickij, N. (2008), «Investicionnyj klimat agrarnogo sektora Ukrainy», *Dilovij putivnik Nimechchina – Ukrai'na*, 2nd ed., Wegweiser, Gmbh – Berlin.
12. Lupenko, Ju.O., Kropyvko, M.F., Malik, M.J. and others (2013), *Rozvytok agrarnykh holdyngovykh formuvan' ta zahody z posylennja social'noi' sprjamovanosti i'hn'oi' dijal'nosti*, in Kropyvko, M.F. (ed.), NNC «Instytut agrarnoi' ekonomiky», Kyi'v, 50 p.
13. Stecjuk, P.A., *Peredumovy ta mozhlyvosti rozvytku integrovanyh formuvan': finansovyj aspekt*, available at: <http://www.kommersant.ua/doc.html?docId=1094560/>
14. Valinkevych, N.V. (2013), «Konceptual'ni osnovy vprovadzhennja ekonomichnoi' modernizacii' pidpryjemstv u rynkovykh umovah gospodarjuvannja», *Ekonomichnyj chasopys–XXI*, No. 3–4 (1), pp. 61–63.

Данкевич Андрій Євгенович – доктор економічних наук, старший науковий співробітник, професор Житомирського державного технологічного університету.

Стаття надійшла до редакції 26.09.2017.